

ВОРОНА

Анна Володимирівна
19anna_crow94@ukr.net

УДК 330.341.2

ГЛОБАЛЬНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

GLOBAL FACTORS INFLUENCING THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF
THE NATIONAL ECONOMY

аспірант, Черкаський
національний університет
імені Богдана Хмельницького

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.3\(1\).6](https://doi.org/10.37634/efp.2020.3(1).6)

VORONA Anna Volodymyrivna – postgraduate student, Cherkasy National University after Bohdan Khmelnytskyi

Стаття присвячена дослідженню глобальних чинників впливу на інноваційний розвиток національної економіки, метою якого є підтримка конкурентоспроможності України на світовому рівні. У статті визначено внутрішні передумови інноваційного занепаду сфер економічної діяльності національної економіки наслідком якого є соціальні, економічні, політичні, наукові втрати, і, як наслідок, зниження попиту на науково-дослідницьку діяльність, зменшення ефективності досліджень та темпів інноваційного розвитку національної економіки загалом.

* * *

Статья посвящена исследованию глобальных факторов влияния на инновационное развитие национальной экономики, целью которого является поддержка конкурентоспособности Украины на мировом уровне. В статье определены внутренние предпосылки инновационного упадка сфер экономической деятельности национальной экономики следствием которого являются социальные, экономические, политические, научные потери, и, как следствие, снижение спроса на научно-исследовательскую деятельность, снижение эффективности исследований и темпов инновационного развития национальной экономики в целом.

* * *

The article is devoted to the study of global factors influencing the innovative development of the national economy, which aims to support Ukraine's global competitiveness. The article defines the internal prerequisites for the innovative decline of economic sectors of the national economy which result in social, economic, political, scientific losses, and, as a consequence, reduced demand for research activities, reducing the effectiveness of research and the pace of innovation development of the national economy as a whole. An innovative type of economy aims at maximizing the economic impact of every new or improved technology and idea. It is complex and is characterized by the introduction of fundamentally new technologies and a rethinking of the importance of components in every area of economic activity.

The main purpose of the paper is to study the dynamics of innovation processes of the national economy, the factors influencing the innovative development of the national economy.

The level of implementation of innovative technologies remained low. A considerable part of material and human resources is directed to ensuring the effective activity of the Armed Forces of Ukraine, modernization of military equipment, training of military specialists in universities and more. The long duration of hostilities in the East, the volatility of the exchange rate, the need for constant upgrading and constant upgrading of military equipment - these and other factors are inefficient spending of budget funds. Also, in recent years there has been a high interest of the population to emigrate to other, more developed countries. The loss of such categories of workers has a negative impact on the age and educationally-qualified staff structure and the pace of development of the national economy. Ukraine's IT outsourcing market has great potential, and its products can cause structural changes that will shape new trends in the Ukrainian economy. This industry has achieved such success through the constant modernization of old and the creation of new technologies and products. The most important factor contributing to the continuous development and supporting the competitiveness of the IT industry in the world market is the stimulation of creative development. Therefore, creative capacity-building should be carried out at a high level in institutions represented by the education and training system and implemented in the process of innovative development.

Ключові слова: інноваційний процес, інновації, фінансування інновацій, чинники впливу

Ключевые слова: инновационный процесс, инновации, финансирование инноваций, факторы влияния

Keywords: innovative process, innovations, financing innovation, influencing factors

ВСТУП

Інноваційний тип економіки спрямований на забезпечення максимального економічного ефекту від кожної нової чи вдосконаленої технології та ідеї. Він є складним та характеризується впровадженням принципово нових технологій та переосмисленням важливості складових у кожній сфері економічної діяльності. З'являються нові суспільні пріоритети, що потребують розвитку та використання інформаційних технологій, активного стимулювання та впровадження інновацій. Швидка модернізація суспільства спричиняє

зростання вимог користувачів до якості пропонованих товарів та послуг. Головним завданням активізації інноваційного процесу є модернізація застарілих підходів та технологій у всіх сферах економічної діяльності з метою підтримки конкурентоспроможності України на світовому рівні.

З огляду на це все більшої актуальності набувають дослідження, спрямовані на вияв чинників, що перешкоджають ефективному розвитку інноваційної діяльності національної економіки.

Проблематика впливу різних чинників на інноваційний розвиток національної економіки держави по-

рушувалася багатьма вітчизняними науковцями та дослідниками, зокрема: О. Козакова, Н. Данік [1], В. Гросул, Ю. Шипулін [2], І. Юхновський, Л. Фудулова, Т. Захарова [3], С. Прохорчук, Н. Геселева, Н. Мігай [4], І. Луциків [5] та ін.

Однак недостатньо дослідженими залишаються питання впливу сучасних соціально-економічних чинників та наявних глобальних проблем на інновацізацію національної економіки.

Тому, наголошуючи на актуальності порушеної проблеми, вважаємо за доцільне розглянути основні чинники впливу на інноваційний розвиток національної економіки.

МЕТА статті – дослідження динаміки інноваційних процесів національної економіки, чинників впливу на інноваційний розвиток національної економіки.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ: статистичний аналіз, моделювання, графічні методи, порівняння, факторний аналіз, контент-аналіз.

РЕЗУЛЬТАТИ

Україна – країна з великим потенціалом та творчими ресурсами. Проте низка криз, що змінюються короткочасними періодами відновлення протягом останніх 25 років, спричиняє занепад усіх сфер економічної діяльності національної економіки. Остання криза, що почалася з Революції Гідності і триває дотепер, стала найтяжчою. Як наслідок, спостерігаються втрати внутрішні (спрямованість людей на спеціальності, що не вимагають високого рівня освіти) та зовнішні (масова еміграція закордон), слабкість національної економіки та низький попит на науково-дослідницьку діяльність, а також низька ефективність проведення науково-технічних досліджень.

Внутрішні втрати чітко прослідковуються у від'ємній динаміці чисельності наявного населення (зниження на 8 % протягом 2012 – 2018 рр.), середній вік станом на 2012 р. становила 71,1 року, 2018 р. – 71,8 року. Такі показники зумовлені нестабільним соціально-

економічним станом населення, негативними змінами, спричиненими поточною кризою, та низький рівень підтримки населення з боку держави. Як наслідок, спостерігається масовий виїзд молоді закордон, у більш розвинені країни.

На розвиток інноваційної діяльності національної економіки країни значною мірою впливає нестабільна політична ситуація та, зокрема, стан війни, в якому знаходиться Україна з часів анексії Росією АР Крим. У 2014 р. Національною академією наук України було проведено дослідження стану озброєння та військової техніки з метою визначення напрямків нагального проведення інновацізації технологій подвійного призначення в інтересах оборонно-промислового комплексу України.

Прийняті протягом 2014-2018 рр. нормативні акти, що стосувалися перспектив подальшого розвитку озброєння та військової техніки, а також підвищення фінансової підтримки для забезпечення національної безпеки та оборони країни сформуливали позитивну динаміку розвитку оборонно-промислового комплексу України, збільшивши таким чином обсяги робіт з модернізації, ремонту та інновацізації озброєння та військової техніки, а також забезпечили налагодження співпраці України з закордонними організаціями.

Водночас рівень впровадження інноваційних технологій залишилося на низькому рівні. Значна частина матеріальних і людських ресурсів спрямована на забезпечення ефективної діяльності Збройних Сил України, модернізацію військової техніки, підготовку військових фахівців у ВНЗ тощо. Довготривалість ведення військових дій на Сході, нестабільність курсу валют, необхідність постійного оновлення та постійного поповнення військової техніки – ці та інші чинники неефективно витрачають бюджетні кошти. На підтвердження представлено динаміку бюджетних витрат для проведення інноваційної діяльності в галузі військової оборони країни (табл. 1).

Таблиця 1

Фінансування розвитку озброєння та військової техніки Збройних Сил України, (млн. грн)

[сформовано автором на основі [6]]

	Затверджено паспортом бюджетної програми		Касові видатки (надані кредити)		Відхилення	
	Загальним фондом	Спеціальним фондом	Загальним фондом	Спеціальним фондом	Загальним фондом	Спеціальним фондом
2012	14171,8	2216,5	13669,9	1144,4	-13051,2	990,0
2015	556,8	6,6	546,0	102,3	-10,8	95,7
2018	5805,5	665,7	5805,5	855,0	-0,0	189,3

Відхилення показників обумовлене економічними та політичними явищами, якими супроводжувалися відповідні роки, а також нестабільністю соціально-економічного стану України, змінами в органах влади і управління, зміною політичних пріоритетів країни. Анексія АР Крим та окупація східної частини України відповідним чином вплинула на фінансові показники стосовно озброєння та військової техніки Збройних Сил України, а також активності інноваційних процесів у цій сфері.

Значну частину державного бюджету було виділено

на мобілізацію військових сил та забезпечення ефективної оборони країни.

Система фінансового забезпечення інноваційної діяльності характеризується високими інвестиційними ризиками втрати вкладеного капіталу. Як наслідок, здійснення інноваційної діяльності доцільне лише у разі її прибутковості, що перевищуватиме прибутковість традиційних підходів різних видів економічної діяльності. Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності формується значною мірою за власні кошти та меншою мірою – за рахунок кредитів банків

та інших форм інвестування. Зокрема, венчурне інвестування в Україні знаходиться на початковому етапі свого розвитку та потребує активної підтримки з боку вищих органів влади.

Значний вплив на процес інноваційного розвитку національної економіки має баланс експортно-імпорتنних операцій.

Протягом досліджуваного періоду (рис. 1) обсяги імпорту значно перевищують обсяги експорту, що є негативною практикою, оскільки надмірний імпорт товарів та послуг спричинює підвищення інтересу та подальшу орієнтацію населення на закордонну продукцію. Зниження значною мірою спричинено анексією Криму, частини Донецької та Луганської облас-

тей та продовженням ведення гібридної війни з Росією. Саме тоді гібридна війна з Росією стала поштовхом до розвитку та збільшення Україною експорту деяких видів озброєння та продукції подвійного призначення. Серед ключових ризиків, що можуть вплинути на зовнішньоекономічну діяльність, виділяють: дефіцит зовнішнього фінансування; посилення гібридних загроз національній безпеці; повільне відновлення світової економіки і пристосування економіки України до світових тенденцій; звуження світових ринків збуту через високу конкуренцію. Остання загроза помітно зростає у той час, як решта інших знижується або лишається незмінною.

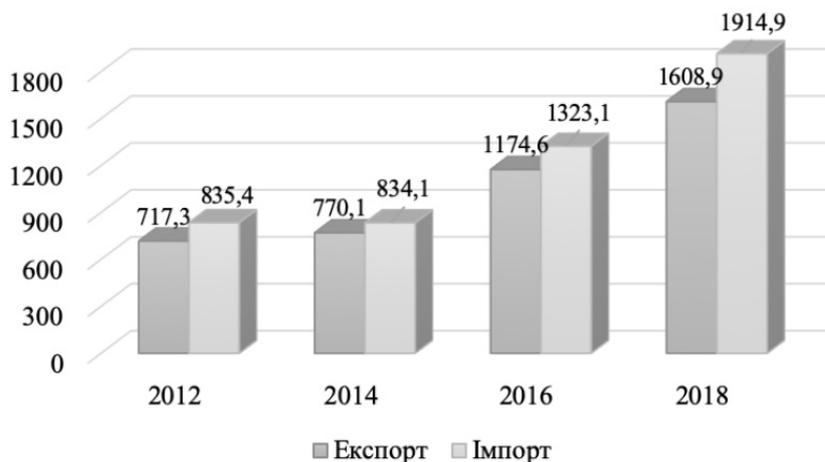
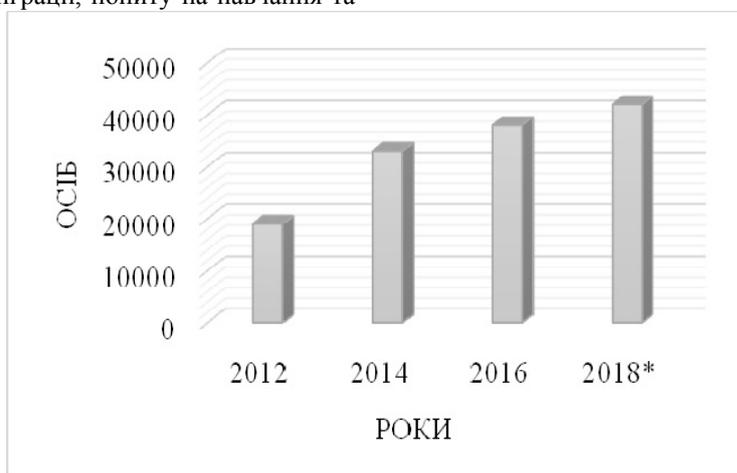

Рис. 1. Обсяг експорту товарів та послуг Україною у 2012-2018 рр., млрд. грн. [7]

Також, як зазначалося раніше, останніми роками спостерігається висока зацікавленість населення до еміграції в інші, більш розвинені країни. Все більшої популярності це явище набуває серед молоді, молодих науковців та кваліфікованих працівників з причини неможливості професійної самореалізації у рідній країні. Втрата таких категорій працівників негативно позначається на віковій та освітньо-кваліфікованій структурі кадрів та темпах розвитку національної економіки. Враховуючи важливість таких чинників, як нестабільність соціально-економічного стану в країні, продовження антитерористичних дій на Сході країни та затяжність економічної кризи, спостерігається тенденція до зростання еміграції, попиту на навчання та

працевлаштування закордоном за відсутньої перспективи до повернення (рис. 2).

Неефективність використання економічного та інтелектуального потенціалу працездатного населення, відсутність програм заохочення репатріації вихідців з України а також закордонних українців, низька заробітна плата та низький соціально-економічний стан науки, несприятливі умови праці, труднощі професійної реалізації – ці та інші чинники змушують до виїзду українців у пошуках кращих умов життя. Як наслідок, спостерігаються низькі темпи розвитку інноваційної діяльності та покращення позицій національної економіки країни на міжнародному ринку.

*Прогнозовані дані

Рис. 2. Динаміка еміграції українських студентів у 2012-2018 рр. [побудовано автором за джерелом [8]]

Останніми роками поняття конкурентоспроможності національної економіки тісно пов'язане з розвитком ІТ-сектора. Галузь інформаційних технологій є однією з провідних сфер економічної діяльності у всьому світі, що стрімко розвивається та вимагає від суспільства постійного розвитку та навчання. В Україні сфера ІТ-технологій – найдинамічніша за показниками реалізованих стартапів, що постійно розширюється та збільшує свій вплив на діяльність у всіх сферах національної економіки. Ринок ІТ-аутсорсингу України має великий потенціал, а його продукти можуть спричинити структурні зміни, що формуватимуть нові тенденції української економіки. Незважаючи на те, що Україна

ще не досить ефективно використовує свій потенціал, вона продовжує займати лідируючі позиції серед програмного забезпечення «вільного розвитку» у Центральній та Східній Європі. Таких успіхів ця галузь досягає завдяки постійній модернізації старих та створення нових технологій та продуктів.

Український ринок ІТ-індустрії все більше орієнтується на інновацізацію, більшість інвестицій спрямовано на фінансування стартапів та активізацію інноваційної діяльності. Розглянемо обсяги інвестицій в ІТ-проекти та стартапи, що дозволить відслідкувати динаміку інноваційної діяльності у сфері інформаційних технологій (рис. 3).

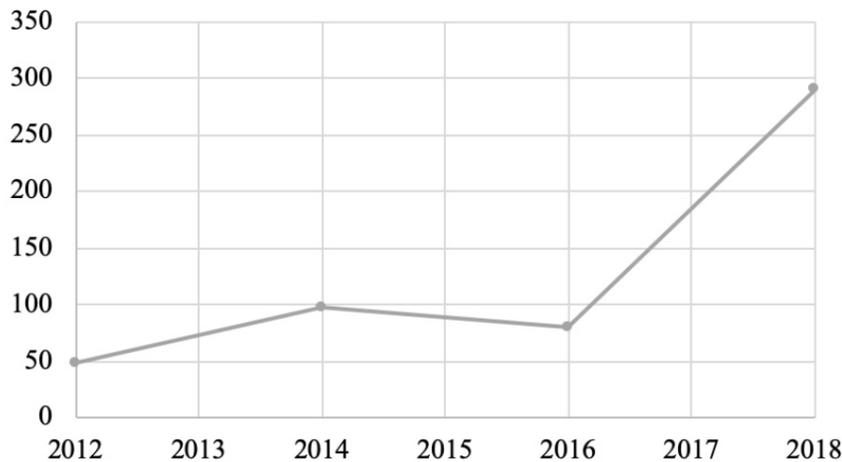

Рис. 3. Динаміка інвестицій в ІТ-індустрію у 2012-2018 рр., млн. дол. США [сформовано автором за [9]]

У 2018 р. ІТ-індустрія посіла друге місце в українському експорті послуг. Абсолютна більшість інвестицій надходить з-за кордону: США, Велика Британія, Німеччина, Канада, Ізраїль тощо.

Найважливішим чинником, що сприяє постійному розвитку та підтримує конкурентоспроможність сфери ІТ-індустрії на світовому ринку, є стимулювання розвитку творчих кадрів. У країнах, що реалізують інноваційно-технологічний розвиток, знання є головним нематеріальним активом, впливають на підвищення якості продукції та послуг, що надаються, забезпечення та підтримку конкурентоспроможності країни, прискорення соціального прогресу. Тому формування творчого потенціалу має здійснюватися на високому рівні у закладах, представлених системою освіти та професійної підготовки, та реалізовуватися у процесі інноваційного розвитку.

ВИСНОВКИ

Сталий розвиток економіки на інвестиційній платформі – процес складний та багатогранний, на нього впливають дуже багато чинників, починаючи із соціально-політичної ситуації у країні і закінчуючи наявністю політичної волі керівництва держави. Серед основних чинників, які впливають на сталий інноваційний розвиток національної економіки насамперед необхідно наголосити на наявності у країні сприятливого інноваційного клімату для вітчизняних та закордонних інвесторів. Окремо слід наголосити на необхідності створенні логічної, послідовної законодавчої бази і системи забезпечення дотримання законодавства у сфері інвестиційно-інноваційного розвитку економіки. Важливим чинником впливу на інноваційний

процес є наявність висококваліфікованих кадрів, відтік резерву яких за межі держави має стійку тенденцію до зростання. Інформаційне забезпечення сталого інноваційного розвитку національної економіки забезпечується ІТ-технологіями. Фінансування цієї галузі постійно зростає, хоча темпи цього зростання недостатні для забезпечення створення потужного інноваційного ІТ-продукту.

Список використаних джерел

1. Данік Н.В. Інноваційний розвиток економіки України. *Інноваційна економіка*. 2012. № 2 (28). С. 36-39.
2. Шипуліна Ю.С., Костик К.О. Шляхи розвитку інноваційної діяльності України в глобалізованому економічному просторі. *Mechanism of Economic Regulation*. 2013. № 4. С. 51-63. URL: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_19/YULIYA_S_SHYPULINA_OKSANA_V_KOSTYKThe_Ways_of_Development_Ukrainian_Innovation_Activity_in_Globalized_Economy.pdf.
3. Захарова Т.М. Інноваційна політика держави та принципи її регулювання. *Advanced technologies of science and education: матеріали XIV Міжнародної наукової інтернет-конференції*. URL: <http://intkonf.org/zaharova-tm-innovatsiyapolitika-derzhavi-ta-printsipi-yiyi-regulyuvannya>
4. Мігай Н.Б. Макроекономічні передумови розвитку інноваційного підприємництва. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1. С. 72-78.
5. Луциків І.В. Реалії практики державної підтримки у сфері забезпечення інноваційного розвитку економіки України. *Держава та регіони*. 2011. № 5. С. 38-41.
6. Звіт про виконання паспорта бюджетної програми Міністерства оборони України. URL: www.mil.gov.ua/
7. Експорт та імпорт України. Оф. сайт Міністерства Фінансів. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/extimp/>
8. Українська міграція в умовах глобальних і національ-

них викликів XXI століття: монографія / ред. У.Я. Садова. Львів, 2019. 110 с.

9. Огляд IT-сектору України від UNIT.City: \$290 млн інвестицій, 4000 компаній і 185 000 розробників. URL: https://data.unit.city/tech-guide/Tech_Ecosystem_Guide_To_Ukraine_Ua.pdf

References

1. Danik N.V. Innovative development of the Ukrainian economy. *Innovative economy*. 2012. №2 (28). pp. 36-39. [in Ukrainian].

2. Shypulina Yu.S., Kostyk K.O. Ways of development of innovative activity of Ukraine in the globalized economic space. *Mechanism of Economic Regulation*. 2013. № 4. pp. 51-63. URL: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_19/YULIYA_S_SHYPULINA_OKSANA_V_KOSTYKThe_Ways_of_Development_Ukrainian_Innovation_Activity_in_Globalized_Economy.pdf. [in Ukrainian].

3. Zakharova T.M. Innovation policy of the state and principles of its regulation. *Advanced technologies of science and education: Proceedings of the XIV International Scientific Internet Conference*. URL: <http://intkonf.org/zaharova-tm-innovatsiynapolitika-derzhavi-ta-printsipi-yiyi-regulyuvannya>

[in Ukrainian].

4. Mihay N.B. Macroeconomic preconditions for the development of innovative entrepreneurship. *Current problems of the economy*. 2012. № 1. pp. 72–78. [in Ukrainian].

5. Lutsykyv I.V. The realities of the practice of state support in the sphere of providing innovative development of the Ukrainian economy. *State and regions*. 2011. № 5. pp. 38-41. [in Ukrainian].

6. Report on the implementation of the passport of the budget program of the Ministry of Defense of Ukraine. URL: www.mil.gov.ua/ [in Ukrainian].

7. Export and Import of Ukraine. Ministry of Finances of Ukraine. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/> [in Ukrainian].

8. Ukrainian Migration in the Context of Global and National Challenges of the 21st Century: monograph / ed. U.Ya. Sadova. Lviv, 2019. 110 p. [in Ukrainian].

9. UNIT. City's IT sector survey of Ukraine: \$ 290 million investment, 4,000 companies and 185,000 developers. URL: https://data.unit.city/tech-guide/Tech_Ecosystem_Guide_To_Ukraine_Ua.pdf [in Ukrainian].